

RUHUN YOLCULUĞU
(Kıssat el-Ğurbet el-Ğarbiyye)
Şehâbeddin Suhreverdî (öl : 1191)

Ismail Yakıt

I

RİSALENİN KONUSU

İşrâk Felsefesinin kurucusu Türk filozofu Suhreverdî'nin (öl : 1191) tercümesini sunduğumuz bu eserin orijinal adı «*Kıssat el-Ğurbet el-Ğarbiyye*» (Batı'ya Yolculuğun Hikayesi)dir. Suhreverdî'nin felsefesi gözönüne alındığında *Batı*, nesnelere âlemi, karanlık veya zulmet adını verdiği ve içinde bulunduğumuz *fizik âlem*dir. *Doğu* ise, Ruhun asıl vatanı olan ve fizik âlemdaki varlıkların ebedî orijinlerinin bulunduğu ve *nurlar âlemi* adını verdiği *metafizik* âlemdir. Dolayısıyla *ruh*, Doğu'dan Batı'ya doğru bir seyahat geçirmektedir. Bu seyahatin mahiyetini ve merhalelerini bir takım psişik ekzersizlerle anlayabilmek ve Ruhun geldiği, «Vatan» adını verdiği metafizik âleme doğru derin bir teemmül veya içgörmeyle (intuition) uzanabilmek için kaleme aldığı bu eser tamamen sembolik bir üslûb içinde yazılmıştır. Ünlü filozofun psikolojisi ve bilgi teorisi hakkında önemli hususları içeren bu eseri, «muhtevaya uygun gelebilecek bir isimle «*Ruhun Yolculuğu*» adını vererek ilk defa türkçeye tercüme ediyoruz.

Eserin Muhtevası

Sembolik ve alegorik bir üslûb içinde ele alınan Ruhun bu seyahatı adı geçen semboller çözüldüğünde, Suhreverdî'nin meta-

fizik âlemin hakikatlerinin bilinebileceğini savunduğu görülecektir. Bir yandan fizik varlığı ideal varlığın gölgesinden ibaret gören Platon'la bir paralellik kurabileceğimiz Suhreverdi, öte yandan metafizik hakikatleri inkar eden Hume ve A. Comte'tan ve metafizik agnostisizmi (bilinememezlik) savunan İ. el-Arabî, Konevî ve İ. Kant'tan çok farklı düşünmektedir. Ruhun bu seyahati ve metafizik hakikatlerin müşâhede açılanmış sembollerin ışığı altında şu şekilde cereyan etmektedir.

Ruh, teorik güçle beraber Ulvî âlem (*archétype*'ler âlemi)' inden nefis için mümkün olan kemalleri elde etmek gayesiyle maddî âleme inerek bir bedene girer. Mûşei İlk Feyz (*émation*) ve İlk Akıl (*Intellect Premier*) olan Ruh, cismanî kuvvetler, reddedilmiş şekiller ve şehvetlerle karanlık âlem olan maddî âlem veya unsurlar âleminde (: bedende) hapsedilmiş bir durumdadır. Ruhun hürriyeti için felekî nefesler ve felekler varedilmiştir. Ruh, duyuların etkisinden sıyrılabilmiş durumda yükseliyor, nefsanî ve maddî şeylerle meşgul olduğumuzda yine eski halini alıyor. Böylece Ruh, maddenin kesafetiyle hiç bir gerçeği göremiyor ve karanlıkla ifade edilen maddî nesnelere içinde kalıyor. Ruhda duyulardan sıyrılma veya riyâzet yoluyla (: duyuların etkinliğini azaltma) yeniden ulvî âlem inen veya vatanın arzusu beliriyor. İçeride doğan bir bilgiyi ifade eden ilhamla, asıl vatanı olan ideler veya akıllar âlemine gidilecek yolu ve yoldaki tehlikeleri öğreniyor. İlkin, tabii bulanıklıklardan arınmanın şart olduğu, fitrî güçle beraber riyâzet bilgisinin lüzûmu, dolayısıyla hırs ve alâkalardan sıyrılmanın ve şehvetin engelleyici etkisinin giderilmesi veya kontrol altına alınması yahut terk edilmesi zarurî olmaktadır. Yolculuk esnasında bu ve benzerî tutkular- dan sırasıyla vazgeçilecek ve ölümün yakınlığı bilinecektir. Bütün bunlar ilhâm sayesinde elde edilmektedir. Yolculuğun bu merhalesinde maddenin suretten ayrılması yani soyut tikel nefisler haline gelmesi söz konusudur. Artık hayvanî nefis (ruh)tan sıyrılmış ve küllî Nefs'le ittisal kurulmuştur. Orada hayvani nefisten doğan şehvetler, cimrilik, hased, vs.. gibi menfî sıfatların kendisi için ne kadar kötü ve engelleyici olduğunu müşâhede ediyor. Aslı Vatan'a doğru olan yolculuğun bu safhasında, tabii ruh adı verilen hayvani nefis (ruh) den tamamen sıyrılmıştır ama ölüm korkusu halâ mevcuttur. Bu korku onu maddî âlemin bozuk hayallerine doğru çek-

mektedir. Fikir kuvveti ve hikmetin kaynağı vasıtasıyla hu nevi çeşitli görüş ve bozuk hayallerden sıyrılıyor. Yolculuğun bu safhasında dünyanın kınanılacak birçok hallerini görüyor. İnsanı vehm ve hayale sevkeden kuvvetlerin hepsini artık bir yerde (: dimağda) toplayıp kontrol altında tutuyor ve bunları harekete geçiren gücü kaynağından kurutuyor ve hayvani nefis (ruh)dan tamamen âzâde oluyor. Tabîî ve nefsanî ruh (: hayvanî ruh) ve kuvvelerinden, ilim ve felsefe gibi özel güçler dışında hepsinden arınmış hattâ çekici, tutucu, hazmetme, metabolizma, beslenme, üreme, tasavvur, öfke, sehvanî güçler gibi iç ve dış duyuların etkisinden tamamen kurtulmuştur. Artık cisimlerin sûretlerden tecrit edilmiş maddeleri (: cevherleri) veya «haka'ik el-esyâ» (: noumène) görülmeye başlıyor. Faâl Akıl'ın ışığı görülmüyor ve onunla aydınlanıyor. Artık eğri ve doğru olan her şey gözükmemektedir. Feleklerin ardında Küllî Nefs görünmekte ve sona kalan bazı korku ve evham da tamamen zâil olmaktadır. Burada kalb tecellilerine erişiyor, ulvî yaratıkları görüyor, onların sözlerini ve nağmelerini işitiyor. Artık Ruh, aslî vatanına iyice yaklaşmıştır. Duyduğu manevî lezzetten dolayı içinde bulunduğu varlığı âdetâ dağılacak gibidir. Felekler açılıyor ve örtüler kalkıyor. Hayatın kaynağına gelmiştir ve orada kendi asıl yerlerine ulaşan diğer tikel nefislerle karşılaşılıyor ve Küllî Nef'i (: Yaşlı baba) görüyor. Ruh, artık tamamen hürriyetine kavuşmuştur. Küllî Nefs'e ittisali bundan sonra başlıyor ve bunun şuurunda kalarak yeniden beden kafesine dönecektir. Artık her dilediğinde yeniden oraya çıkabilecek sonsuz lezzetini tadabilecek, maddî nesnelere esaretinden mutlak anlamda kurtulabilecektir. Dolayısıyla fikir ve ilhamı izliyerek ölmeden önce hayat bağına bağlı kaldığı halde, Ruhun vatanına doğru Ruhla bir seyahatı tekrar gerçekleştirebilecektir.

Suhreverdi'ye göre Ruh, böylece aslî vatanına bu seyahati gerçekleştirebiliyor ve kendisinden sudûr ettiği Küllî Nefs, Küllî Akıl ve İlk Feyz'e ulaşabiliyor ve bunları sudûr ettiren «En büyük İzzet sahibi, en yüksek Haşmet Ezeli ve Edebî olan Nurların Nuru, Melik ve herşeye tecellî eden, Zat'ının dışında herşeyin helâk olacağı» Tanrı'yı kesin olarak bilebiliyor.

Bu yolculuğun sonunda Ruh, yeniden dışı açılma anlamına gelen Batı beldelerinde yani maddî âlemde şehvet ve arzularla dona-

tılmış bir beden içinde kendini hapsedilmiş olarak görüyor. Ama o, aslı vatana seyahatını ölmeden önce gerçekleştirmekten, metafizik hakikatleri müşâhede etmekten eşyamn hakikatını bilmekten ve ayrıca maddî nesnelerin esaretinden sıyrılarak ve nefis temizliğiyle tekrar hürriyetini sağlayıp her istediğinde tekrar bu seyahati gerçekleştirebilme imkanına sahip olmanın sevincini yaşamaktadır.

Eserin orijinalleri şerhleri ve tercümeyle dair

Suhreverdi'nin eserlerini edisyon kritikte arapça neşri yapan orientalist Henry Corbin, bu eserin «*Opera Mataphysica et Mystica*»nın II. cildinin son kitabı olarak orijinal neşriyi yapmıştır. Corbin'in verdiği malûmata göre; Ekim 1943 de Bursa'da o, üzerinde «*Ğurba*» yazılı eski bir defter içinde bu eserin yazmasını bulur. Yazma nüshası mümkün olduğu kadar paragrafları şerh edilmeye çalışılmış farsça bir versiyonla beraberdir. İçinde paragrafları numaralandırılmış olan bu yazmanın içinden bilinmiyen bir tarihte iki varak düşmüş. Anlam kopukluğu dikkate alındığında bunun muhtemelen 35-40. paragraflar arasında olabileceği gözükmektedir. Prof. M. Mu'in, orijinalinin prensiplerine uyararak tamamlamaya çalışır (Bkz. *Opera.. II/89-90*).

H. Corbin, diğer nüshalarla beraber bir edisyon kritiğini yaptığı bu eserin şerhlerini dipnotlarda göstermiş ve şerhedilen sembolik kelime ve deyimlerin paragraf numaralarını esas almış. Tercümede bizde aynı usûlü uyguladık. Şerhler bazan farklı olduğu gibi bazan da konuyu anlamada güçlükler yaratmaktadır. Mesela, 3. paragraftaki Yemenli şeyh, mistik seyyahın «baba»sı olarak sembolize edildiğinden, «İlk Akıl, Küllî Akıl» vs. diye şerhedilmiş. Keza «Faâl Akıl» diye şerh edilen «lamba» (33. prf.), iyice açıklanmadığı gibi 42. paragraftaki Sina'da «baba»sının hitabına ulaştığında, «baba» da «atalar»a işâret ediyor. Yani kendinden önceki diğer akıllar olarak şerh edilmiş. Bu hususta H. Corbin;» «eğer» Işık ayetinde İbn Sînâ'nın yaptığı gibi «lamba» kazanılmış akıl (intellectus adeptus: el-'akl el-müştefâd) «la tercüme edilirse, daha bütüncül bir görüşe yönelmek mümkündür» demektedir. (Bkz. *Opera.. II/91*).

Yazma nüshalarının hepsinde şerh bulunmadığından, dipnotlarda gösterilen şerhlerin işâretleri aşağıda belirtilmiştir. (Bkz. *Opera.. II/101*).

Aa : İstanbul, Aşir Efendi I, 451 no.lu yazma mecmua, 30-35 varaklar arası versiyonun küçük şerhi, H. 706.

Ra : İstanbul, Ragıp Paşa. 1480, 311-312 varaklar arasında satır arası kelime şerhi, H. 732.

Pa : Paris, Bibliothèque Nationale, arabe, 4821, fol. 8-9v., satır arası kelime şerhi, H. 744 (1343).

Za : İstanbul, Rıza Paşa, 2043, Üniversite Arapça yazmalar 935; Az sayıda açıklayıcı şerhi var. Tarihsiz.

Eserin I. sayfasındaki *Besmele* ile *giriş* arasındaki sözler ve, son satırda yer alan ifâdelerin müstensihler tarafından kaydedilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

II

RUHUN YOLCULUĞU

(Kıssat el-Ğurbet el-Ğarbiyye)

(Rahman ve Rahim Allah Adıyla)

Asrında emsalsiz, zamanında şeyh, âlim, ârif, önder olan Şehâbeddin Sühreverdî - Allah onun ruhunu takdis etsin ve kabrini nurlandırsm - dedi ki :

Giriş

Övgü Alemlerin Rabbi Allah'a aittir. Selâm O'nun seçkin kulları üzerine olsun, özellikle efendimiz Muhammed Mustafa'nın üzerine ve onun soyunun ve arkadaşlarının hepsinin üzerine olsun.

Ben «Hayy İbn Yakzan» hikayesini okuduğum zaman, içinde ruhânî kelimeler ve gözlemlerden soyutlanmış derin işâretlerden gariblikler olmasına rağmen, onu, filozofların sembollerine emânet

edilmiş ve «Hayy b. Yakzan» kıssasının sahibinin tertib ettiği «Sala-man ve Absal Kıssası»nda gizli ve İlâhî Kitaplar'da saklı «Büyük bir sarsıntı» (Kur'an: 79/34) olan yüce bir hal (tavr)e işâret ediyor buldum. Bu, üzerine tasavvuf ehlinin ve mükâsefe ashâbının makamlarının dizildiği (bir) sırdır. «Hayy b. Yakzan» risâlesinde o sırra işâret olunmuyor, ancak kitabın sonlarında «..Olabilir ki, insanlardan bazı Efrâd, O'na doğru hicret etmiştir» den sonuna kadar olan kısmı hariç. Bazı soylu (kirâm) kardeşlerimiz için ben de ondan kısza (anamlı ifâdeler taşıyan hikâye) tarzında bir şeyler anlatmak istedim ve ona «Kıssat'ül-Gurbet'il-Ġarbiyye» (Batıya yolculuğun hikâyesi : Ruhun yolculuğu) adını verdim. Bu emelimde Allah'a tevekkül ediyorum.

Yolculuğun Başlangıcı

1) Kardeşim Asım'la beraber yeşil deniz sahilinin kuşlarından bir gurubu avlamak için, Mâverâünnehr diyârından Mağrib beldelerine doğru yolculuğa çıktığımız zaman,

2) «Halkı zâlim olan şehir» (Kur. 4/75)'de âniden durduk. Yani Kayrevan şehrinde.

3) Ahâli bizim, meşhur şeyh El-Hâdî İbn el-Hayr el-Yemânî'nin evlâdlarından olarak birdenbire üzerlerine çıkageldiğimizi hissettiği zaman,

1 *Asım* : Fitrî güç (Aa); sapıklıktan âsmâne olan teorik güç (Ra); Teorik güç (Pa).

Mâverâünnehr : Üstü âlem (Aa, Ra, Pa)

Mağrib Beldeleri : Maddî (heyûlânî) âlem (Aa, Ra, Fa)

Kuşlar : Nefs için mümkün olan kemâller (Ra); cüz'î ilimler (Pa)

Yeşil deniz : Duyunulan âlem (mahsûs) (Aa); mahsûsât (Ra); Kazanılmış akıl (Pa).

2 *Halkı zâlim (şehir)* : Dünyanın bütünü (Aa); Dünya (Ra); cesed (Pa).

3 *Ahâli* : cismanî kuvvetler (Pa).

El-Hâdî : İlk Feyz (Aa); Faâl Akıl (Pa)

El-Hâdî İbn el-Hayr : İlk Feyz ve Akıl. Çünkü her ikisi de hidayet ve küllî hayr için vasıtadırlar (Ra); Faâl Akıl ve İlk Akıl (R1).

El-Hayr : Küllî Akıl (Aa), İlk Akıl (Pa)

El-Yemânî : Hz. Peygamber (A.S.) demıştır ki: «Ben elbette Rahman'ın nefesini sağ (yemen) cihetinden hissederim» (Pa)

4) Bizi çevirdiler ve bizi demirden kelepçeler ve zincirlerle bağladılar ve derinliğine nihâyet bulunmayan bir kuyunun dibine bizi hapsedtiler.

5) Kör kuyunun üstünde, bizim huzurumuz için, üzerinde muayyen sayıda burçları bulunan sağlam bir köşk vardı.

6) Bize denildi ki: «Akşamı ettiğinizde yalnız başınıza (müte-cerridîn) köşke çıkmanızda size bir günah yoktur, ama sabahleyin kuyunun derinliğine düşmek gerekir.

7) Kuyunun dibinde, «Karanlıklar üstüne karanlıklar» (Kur. 24/40) vardı. Ellerimizi uzattığımız zaman nerdeyse ellerimizi (bile) göremiyorduk (*).

8) Biz, ancak akşam vakti köşke çıkıyor, küçük bir pencereden (küvve) fezâya bakıyorduk. Arasına bize korunan âlemden (hımâ) haber getirecek yemen ormatundan (eyûk) güvercinler geliyor ve zaman zaman da doğu eyemen tarafından çakan Yemânî şimşekler bizi ziyaret ediyor ve Necd (kurtuluş) yollarını bize haber getiriyor, misvak kokuları da artarak vecde vecd katıyordu. Biz de cezbediliyoruz ve vatani arzuluyorduk.

4 *Zincirler ve Kelepçeler* : Reddedilmiş şekiller (hey'ât) ve gehvetler (Pa)

Kuyu dibi : Karanlık âlem (Aa) Beden (Ra) : Unsurlar âlemi (Pa)

5 *Sağlam bir köşk* : Nefisler (Aa); Felekî nefislerdir. Çünkü cisimler cihetindedirler (Ra); Cesedler cihetinden ruhlardır (Pa)

Muayyen sayıda burçlar : Feleklerdir (Ra, Pa)

6 *Akşamı ettiğinizde* . Uykuda (Aa); Duyuları âtil kılmak için uyku (Ra) Duyular ve duyumlardan sıyrıldığınızda (Pa)

Sabahleyin : Uyanma (Aa); Nefsin duyumlarla meşguliyeti için (Ra); Nefisle meşgûl olma (Pa).

7 *Karanlıklar* : Maddenin ve cisimlerin kesâfetleri (Aa); Maddeye ait olan şeyler ve cisimlerin kesâfetleri (Pa)

* «Elini uzattığı zaman nerdeyse elini göremez» ayeti yukarıdakinin devamıdır. (Kur. 24/40).

8 *Akşam zamanı* : Riyâzet veya uykuyla duyumlar kuvvetini yitirdiği zaman (Pa)

Cezbediliyoruz : Yani akıl âlemini arzuluyoruz. Çünkü biz ordanız (Aa)

Vatan : Ulvî âlem (Aa)

9) Geceleri çıkış gündüzleri iniş arasındaydık. Birde ne görelim. Hüdhdüd, gagasında: «Feyizli yerdeki vâdinin sağ yanındaki ağaç ci-hetinden» (Kur. 28/30) (emrini) ortaya koyan bir kağıt parçası olduğu halde ay ışıklı bir gecede sâlimen (müsellimen) küçük delikten (içeriye) giriverdi.

10) Bize : «İkinizin kurtulması için bir yol (vech) öğrendim ve ikinize «Sebe'den gerçek (yakîn) bir haber getirdim» (Kur: 27/22). İşte babanızın (şu kağıt parçasında (hepsi) açıklanmıştır» dedi.

11) Kâğıt parçasını okuduğumuz zaman, birde ne görelim. İçin-dekiler İkinizin babası El-Hâdf'dendi ve o : Esirgeyen bağıslayan Allah'ın adıyla» (Kur: 27/30) idi. Sizleri şevke getirdik arzu duymadınız, sizleri çağırdık yola koyulmadınız (irtihal) ve sizlere işârette bulunduk anlamadınız (diyordu).

12) Kağıt parçasındaki bana «ey filân» diyerek işâret etti. Eğer kardeşinle beraber kurtulmak istersen, ikinizde yolculuk azminizde kusur etmeyin ve ikinizde ipimize sımsıkı sarılın. O kusûf nâhiyetlerini kuşatan Kutsî Felek Cevzeher'dir.

13) «Karıncaların bulunduğu vâdiye..» (Kur: 27/18) geldiğinde, (elbisenin kuyruğunu salla ve «Ölümünden sonra beni tekrar diriltecek olan Allah'a hamdolsun (*), «sonunda dönüş O'nadır» (Kur: 67/15) de, ve ehlinin fenalığını yoket.

9 Hüdhdüd : İlhamî kuvvetler (Ra); ilhâm (Pa)

Ay ışıklı gece : tabii bulanıklıklardan arınmayı istiyor (Ra)

Sağ vâdi : Ulvî âlem (Aa)

10 Herhangi bir şerh yoktur.

11 Herhangi bir şerh yoktur.

12 Kardeşinle beraber : Fitrî güçle birlikte. Çünkü o «âsime» dir. (Aa); Nazari güç (Ra)

İpimiz : İlim ve riyâzet (Ra); riyâzet ilmi (Za)

13 (Elbisenin) kuyruğunu salla : Hırs ve alâkaları (kes) (Ra); alâkalar-dan sıyrıl (Aa)

Ehlinin fenalığını yoket : Şehveti (Ra)

* Mukabil ayet için Bktz. (Kur : 2/244-260)

14) Karını öldür «çünkü o geriye kalacaklardandır» (Kur. 29/31). Emrolunduğun yere doğru yürü (*) (ki) «onları kesilmiş olarak sabahlıyacaktırlar» (Kur: 15/66). Gemiye bin (**) Yürümesi ve durması Allah'ın ismiyle (izniyle)dir» (Kur: 11/41).

15) Yolda olan şeylerin hepsi kağıt parçasında açıklanmıştı. Hüdhüd (hepsini) takdim etti. Güneş başımızın üzerindeydi, birde baktık ki gölge tarafına ulaşmışız. Hemen gemiye bindik. O bizi «dağlar gibi dalgalarda» (Kur: 11/42) götürüyordu ve biz Tûr-i Sînâ dağına çıkmak emelindeyiz tâki babamızın hücresi (sûma'a)ni ziyaret ede(bile)lim.

16) Benimle oğlum arasına (***) dalga girdi ve (oğlum) «boğulanlardan oldu» (Kur: 11/43).

17) Bildim ki, kavmimin «vâdeleri gün doğana kadardır. Gün doğması yakın değil midir?» (Kur: 11/81).

18) Bildim ki, «çirkin işler işleyen kasaba» (Kur: 21/74)nm «altı üstüne getiriliyor» (Kur: 11/82) ve «üzerine de işâretli olarak yığın yığın sert taşlar» (Kur: 11/82) yağıyor(du).

14 *Karını öldür* : Terket (Aa).

Güneş başımızın üzerinde idi : Ölümün yakınlığı (Ra)

Gölge tarafına ulaştık : Onların indinde maddenin suretten ayrılması (ınu-farık), yani mücerret cüz'i nefisler (Aa); Maddenin suretten ayrılması (ınfisâl). Güneşin ve gölgenin her ikisi madde ve surete delil teşkil eder (Ra). Gölge ve güneşle ilgili ayet Bkz. (25/45-47).

* Mukabil ayet için Bkz. (15/65);

** Mukabil ayeti (18/70)

15 Herhangi bir şerhi yoktur.

16 *Oğlum* : Hayvanî ruh (Ra, Za)

*** Mukabil ayet için Bkz. (11/43)

17 *Gün doğması* : İttisal (Birlik) (Aa); Cüz'i nefislerin külli nefisle ittisâli (Ra, Za)

18 *Kasaba* : Bundan murad küçük âlemdir (Ra, Za).

Çirkin işler işleyen : yani suç teşkil eden şehvetler (Aa)

İşâretli sert taşlar : Cimrilik, hased vs. gibi nefis hastalıkları (Aa); Çirkin işlerin, hastalıkların ve zemmedilmiş melekler (kötü sıfatlar) in çeşitleri (Ra); Kıbir, kin, hased, cimrilik, kendini beğenme vs. (Za).

19) Dalgaların birbiriyle döğüştüğü ve suların yuvarlandığı yere geldiğim zaman, beni emzirmiş olan süt annemi aldım ve onu denize fırlattım (*).

20) «Tahtadan yapılmış ve mihla çakılmış» (Kur: 54/13) bir gemide yol alıyorduk Arkamızda «her (sağlam) gemiye el koyan» (Kur: 18/70) bir hükümdarın korkusundan gemiyi deldik.

21) Dolu olan (bu) gemi **) bizi Cûdî (dağı)'mn sol tarafına ye'cüc ve me'cüc (***) adasına götürmüştü.

22) Cinlerden iş yapanları önümde ve demir kütleleri (el-kıtr)-nin kaynağı hükmün (dahilinde) idi. Cin'e: «ateş gibi olana kadar ona üfür» (****) dedim. Onlardan ayrılabilirim diye (aramıza) bir set yaptım.

23) Böylece «Rabbim'in sözü hak olarak» (Kur: 18/98) gerçekleşti.

24) Yolda Ad ve Semûd'un kafataslarını (cemâcim) gördüm ve «çardakları alt üst olmuş» (Kur: 18/42) bu diyarı doluştım.

25) Feleklerle beraber insanları ve cinleri (sekaleyn) aldım, onları, cinle beraber, üzerinde sanki dairevî çizgiler olan yuvarlak sırcalı cam bir şişeye koydum.

19) *Süt annemi denize fırlattım* : Tabii ruhu (Ra); Tabii ruh (Aa).

• Mukabil ayet için Bkz. (28/7).

20) *Hükümdar* : Ölüm meleği (Aa, Ra).

21) *Ye'cüc ve Me'cüc* : Bozuk hayaller (Aa);

Sol taraf : Bu âlem (Ra); Akıllar âlemi (ve yine anaddî âlem) (Aa).

** Mukabil ayet için Bkz. (26/119);

*** Mukabil ayet için Bkz. (18/94); Cûdî'ye tekâbü'l eden ayet için Bkz. (11/46).

22) *Cin* : Hayâl ve fikir kuvveti (Ra)

Demir kütlelerinin kaynağı : Hikmet kaynağı (Ra); Fıtrî kuvvet (Aa)

**** Mukabil ayet için Bkz. (18/97).

Onlardan ayrıldım : Muhtelif görüş ve bozuk hayallerden (Ra)

23) Herhangi bir gerh yoktur.

24) *Ad ve Semûd* : Dünyanın kınanılacak halleri (Ra).

25) *İnsanlar ve cinler (sekaleyn)* : Nefs-i amanâre (Kötülüğü emreden nefis) (Aa); Bütün türütüleriyle (impulsions) beraber emmâre ve levvâme (nedamet geçen) nefisleridir ve bunlar (insanı) vehm ve hayale götürür (Ra).

26) Gökyüzünün ortasından (kebd = ciğer) nehirleri kopardım.

27) Değirmenden su kesilince, bina yıkıldı ve hemen hava havaya kavuştu.

28), Güneşi, ayı ve yıldızları öğütsün diye feleklerin feleğini göklere fırlattım.

29) Kendilerinden Allah'ın gölgesinin yayıldığı (*) ondört tabut ve on kabirden kurtuldum; böylece «güneşi ona bir delil» (Kur: 25/45) yaptıktan sonra, Allah «azar azar çekerek» (Kur: 25/46) beni Kuds'e çekti.

30) Allah'ın yoluna kavuştum. Anladım ki «Bu benim dosdoğru olan yolumdur» (Kur: 6/153).

31) Geceleyin kızkardeşimi ve ehlimi «Allah tarafından (onları kuşutacak) bir azâba uğramalarından» (Kur: 12/107) aldım. (Kızkardeşim) karanlık halde olan gecenin bir kısmında gecelemişti. Onun sıtma (humma) ve kâbüsu şiddetli bir sar'aya tevessül et(miş)ti.

32) İçinde yağ bulunan bir lamba (sirâc) gördüm. Ondan evin köşelerine yayılan bir nur fışkırıyordu. Üzerlerine güneşin nurunun

Sırçalı bir cam şişe (kârûre - Billûr) : Dimağdır. Çünkü o insan ruhunun kaynağı (ma'deni) dir. (Aa).

Üzerinde çizgiler : Dimağın oyukları (tecvîfât) (Aa); Damarlar ve boşluklar (Ra).

26 *Gökyüzünün ortası : Baş (Aa, Ra)*

Nehirler : Harekete getiren güc (muharrik) (Aa); Damarlar, perde ve kaslara vasıta olan ve dimağda bulunan muharrik güc (Ra).

27 *Değirmenden su kesilince : Nefsâni ruhdan kurtulduğumda (Ra)*

28 *Güneş, ay ve yıldızlar : Emmâre nefisler, tabii ve nefsâni ruh ve diğer kuvvetler tâki bende ilim ve felsefe (nazar) gibi özel güçler kalana kadar (Ra).*

29 *Tâbüt : Çekici (câzibe), tutucu (mâsike), hazmetme, metabolizma (dâfia), beslenme, üreme, tasavvur, büyüme, öfke ve şehvâni güçlerle dört unsurun karşımı (Aa, Ra).*

On kabir : İç ve dış duyular (Ra).

* Beyzâvî ve Celâleyn'e göre, tan vaktinden güneşin doğuşuna kadarki zaman gölge ile ifâde edilir. (Çevirenin notu).

30 *Herhangi bir şerh yoktur.*

31 *Kızkardeşim : Cisimlerin maddesi (Aa).*

32 *Lamba : Faâl Akıl (?) (Aa, Ra).*

Yağ : Cesedlerin mutedül (kıvâm) gücü (Ra).

açılmasından (işrâk) dolayı, (o evin) fenerini tutuşturmuş ve sâ-kinlerini aydınlatıyor(du).

33) Lambayı, altında kızıldeniz, üstünde yıldızlar bulunan Dulâb Burcu'nda oturan bir ejderha (: tennîm)nm ağzına koydum. Işığını yaydığı yerleri Yaratıcı (Bârî)'sı ve «İlimde yüksek pâyeye erişenler...» (Kur: 3/5) den başkası bilmiyor.

34) Felekler yığınının içinde Aslan ve Öküz (burçlarını) kaybolmakta, Yay ve Yengeç'i dürülmekte olarak gördüm. (Yine gördüm ki), Oluş ve bozulma âleminde, unsurlar âleminin açılarını örümceğin ördüğü şeyden kompoze edilmiş ince bulutların arkasından Yemânî yıldızı doğduğunda, Terâzî Burcu yerini almış.

35) Bizimle beraber bir koyun vardı ve biz onu sahrada terk ettik. Onu zelzeleler yok etti ve orada bir yıldırımın ateşi meydana geldi.

36) Mesâfe kesildiği, yol yokolup gittiği ve konî şeklinden «sular kaynadığı» (Kur: 11/40 ve 23/27) zaman, ulvî yaratıklar gördüm. Onlara vâsil oldum, nağmelerini ve destanlarını işittim ve şiirlerini öğrendim. Sesleri, sanki sert bir kaya üzerine çarpan bir zincirin sesi gibi kulağıma çarptı. Duyduğum (böyle) bir lezzetten dolayı, nerdeyse sınırlarım kopup, eklemlerin birbirinden ayrılacaktı. Bulut(lar) dağılana ve ana rahmi (meşime) yırtılana kadar bu hal (el-emr: iş) bende hâlâ tekerrür eder (durur).

33 *Dulâb Burcu* : Felek (Ra).

34 *Aslan (Burcu)* : Öfke (Ra)

Öküz (Burcu) : Şehvet (Ra).

Aslan ve Öküz : Muhtelif tabakaları olmayan, bilakis herbiri, içinde karışıklık (inûnâza'a) olmayan fertlerden müteşekkil âlemdir (Aa).

Dürülmekte : Doğru olandan bir şey kalmadı. Çilukû yay ve yengeçin ikisi de eğridirler (Aa).

Yemânî Yıldızı (Süheyyl : Canopus) : Küllî Nefs (Aa, Ra).

İnce bulutlar : Felekler (Aa, Ra)

Unsurular âleminin açılarını örümceğin ördüğü şeyden... : Şüphesiz felekler var kılınmış, ama onlar da unsurular âlemine ait şeyler gibi yok olma ve kaybolmaya karşılıktır. (Ra).

35 *Koyun* : Korku (Ra).

36 «*Sular kaynadığı*» : vehimler (evhâm) çıktığı zaman (Aa).

Konî şekli : Kalb (Aa, Ra).

Ana rahmi (meşime) yırtılana kadar : örtü kalktığında (Ra)

37) Hücrelerden hayat kaynağına yönelerek işi bitireyim diye mağara ve sığınaklardan çıktım. Bir dağın zirvesinde, (âdeta) yüksek bir dağ gibi (duran) büyük kayayı gördüm. Oldukça yüksek yerin gölgesiyle refahlanan, zevk ve haz duyan, hayat kaynağında bir araya gelmiş balıklara şunları sordum: Bu yüksek dağ nedir? Bu büyük kaya nedir?

38) Balıklardan biri «bir delikten kayıp denizi boyladı (*) ve dedi ki: «Bu haddi aşmış şeydir. Bu dağ Tûr-i Sînâ dağdır. Büyük kaya babanın hücrelidir. Dedim ki: Bu balıklar da nedir? «Dedi ki: «Senin benzerlerindir. Sizler bir tek babanın çocuklarıdır. Senin bulunduğun, halin benzeri onlar için de meydana gelmiştir. Onlar senin kardeşlerindir.

39) İşittiğim ve tahkik ettiğim zaman, onları kucakladım. Onları ferahlattım ve onlar beni ferahlattı. Dağa çıktım. Nurunun tecellisinden nerdeyse yerin ve göklerin yarılacağı büyük yaşlı (şeyh) babamızı gördüm. Dehşet ve hayranlık içinde kalakaldım. Ona (doğru) yürüdüm. Bana selâm verdi, hemen ona secde ettim. Parlak nurunun içinde (âdeta) yok olayızdım.

40) Onun huzurunda bir zaman ağladım ve Kayrevan hapsinden şikâyetle bulundum. Bana dedi ki: «Bravo! Kurtuldun, senin batı (beden) hapsine dönmem gerekir. Bağlılık tamamen kurtulduktan sonradır» dedi. Sözüünü işittikten sonra aklım uçtu. Helâk etmeyi kontrolünde bulundurmanın yardımından imdat isteyerek inledim ve ona yalvardım.

41) Dedi ki: «Şimdi geriye dönüş (avdet) zarûf olmuştur. Ama ben seni iki şeyle müjdeliyorum. Biri, sen hapse döndüğünde, bize

37 *Balıklar* : Kendi asıl yerlerine ulaşan cüz'î nefisler (Ra)

38 *Deniz* : Bu âlem (Ra).

Tûr-i Sînâ : Felekler feleği (Aa, Ra)

* Mukabil ayet için Bkz. (18/61).

39 *Babamız* : Külli Akıl (Aa, Ra), (El-Hadî : Faâl Akül)

Büyük yaşlı baba : Külli Nefs (Ra).

40 *Tamamen kurtulduktan sonra* : Fikir ve ilhâm sebebiyle geldin ve bağlanmanın geriye kalamı sende mevcuttur (Ra); Ölmediğin ve bu hayat bağına bağlı kaldığın halde, fikir ve ilhâmla geldin (Aa).

41 Herhangi bir gerh yoktur.

şığınman ve cennetimize her istediğin zaman kolayca çıkman sana mümkündür. İkincisi, Batı beldelerini ve onların esâretini mutlak anlamda terk ederek sonunda cenâbımıza ulaştın.»

42) Dediğiyle ferahladım. Sonra bana dedi ki: «Bil ki, bu Tûr-i Sinâ dağıdır. Bu Tûr-i Sinâ'nın dağının üzerinde Babamın ve dedenin meskeni vardır. Benim ona nisbetim, ancak senin bana olan nisbetin gibidir.

43) Bizim diğer dedelerimiz vardır, tâkî dedesi ve babası olmayan en büyük ata olan Melik'de neseb son bulur. Hepimiz O'nun kuluyuz. O'nunla aydınlanır ve O'ndan faydalanırız. En büyük İzzet O'nundur. Üstün gelen nur ve en yüksek haşmet (celâl) O'na aittir. O, ezeli ve edebî olarak üstlerin üstünde, nurun nuru ve nurun üstündedir. Her şeye tecelli edendir. «O'nun Zât'ı müstesna herşey helâk olucudur.» (Kur: 28/88).

44) Bu yolculuk (kıssa)'da birde baktım ki hâlim değişmiş ve havadan, batı diyârında hapsolmuş, inanmayan bir kavmin arasında bir çukura düştüm. (Bu yolculuğun) bende açıklamaya güc yetiremeyeceğim lezzeti kaldı. Nefesim tıklandı, şaşkınladım ve (oradan) ayrılığın hasretini çektim. O rahatlık çabucak kaybolan düşler (gibi) idi.

45) Allah bizi tabiatın esâretinden ve maddeye bağılıktan kurtarsın! Dedi ki: «Övgü Allah'a aittir. O, ayetlerini size gösterecek siz de onları bileceksiniz. Rabbin yaptıklarınızdan gâfil değildir.» (Kur: 27/93). Dedi ki: «Övgü Allah'a aittir ama çoğu bilmez.» (Kur: 31/25) Selâm O'nun Peygamberi ve Peygamberinin soyunun hepsinin üzerine olsun.

Ruhun yolculuğu (Kıssatül-Ğurbet'il-Ğarbiyye) -adlı eser- (burada tamam oldu.

42 *Babamın ve dedenin meskeni* : Ulvî âlem (Aa.);
Baba : Külli Akıl (?) (Aa, Ra).
Dede : İlk Feyz (Aa).